

Jul. 9. 12. 1954

M

Kertomus Elimäen Hämeenkyllän TVH:n hiekkakuopan kivi-
kautisen asuinpaikan kaivauksesta 25. 6. - 3. 7. 1954.

Kertomukseen liittyvät löydökset KM 13649:1-314,
kuvat 17913 - 17918, kaivauskartta, pintaprofiili-
piirros sekä ven. topografikartta.

Huhtikuun 20 p:nä 19~~54~~54 löysi työmies August Wegelius
(os. Raussila) Elimäen pitäjän Hämeenkyllästä Tie- ja vesi-
rakennushallituksen Korian piirin omistamasta hiekkakuopasta
hiekkaa ajettaessa joukon saviastianpalasia, jotka toimitti
Kansallismuseoon tutkittaviksi (KM 13409:1-3). Niistä ilmeni,
että kyseessä oli kampakeraaminen asuinpaikka. Koska se oli
vaarassa hiekanajossa tuhoutua otti Muinaistieteellisen toimi-
kunnan esihistoriallinen osasto sen kesän 1954 kenttätutyöohjel-
maan^{sa} ja rauhoitti alueen siksi, kunnes tarkemmat tutkimukset
paikalla olisi suoritettu. Tutkimustyön suorittaminen määrättiin
allekirjoittaneen tehtäväksi.

Löytöpaikka sijaitsee Elimäen pitäjän Hämeenkyllässä Teut-
koskelta Joensuuhun johtavan maantien varressa, Elimäen kir-
kolta linnuntietä vajaa 12 km kaakkoon (liite 1). Sieltä
on Tie- ja vesirakennushallitus lunastanut Hämeenkyllän kartano-
ta alueen hiekanottoa varten. K.o. hiekkakuopan pohjoisosa,
suunnilleen ruutulinjoja I - V myöten länsi-itä suunnassa
kuuluu TVH:n Uudenmaan piirille ja loppuosa hiekanottopaikkaa
pohjois-eteläsuunnassa Korian piirille. Hiekkakuoppa oli näet
kaksihaarainen. Isompi osa siitä, pohjois-eteläsuuntaisena ole-
va (ks. liite 2, kuvat 1-2) kuuluu siis Korian piirille ja
pitkin sen itäreunaa kaivausalue myötäili (liite 3). Hiekka-

kuopan pohjoisosassa, liki maantietä, työntyi haarauma itään - Uudenmaan piirin osuus, ja sen eteläreunasta tutkimustyöt aloitettiin (liite 2, kuvat 3-4; liite 3). Kaiken kaikkiaan tutkittiin 280 m².

Kuten liitteistä 3 ja 4 ilmenee, viettää maa kaivausalueella loivanlaisesti etelään. Seutu on kuivaa kangasmaata, missä kasvaa havumetsää, mäntyä ja jonkinverran kuusta - hiekanottopaikalta oli puut enimmäkseen kaadettu -; aluskasvillisuus oli puolukkaa ja sammalta, hiukan jäkälää sekä kanervaa (ks. liite 2, kuvat 1-4). Humuskerros oli ohut, n. 3-5 sm vahva. Sen alla oli n. 1-2 sm:n paksuinen valkoma- eli eluviaalikerros ja sen alla kohtalaisen kivinen punertavanruskea hiekka. Kulttuurikerroksen vahvuus vaihteli 14 sm:stä 54 sm:iin, ollen keskimäärin n. 32 sm paksu (liite 3). Kiinteitä muinaisjäännöksiä tai sellaisiin verrattavia paljastui siitä seuraavasti: 1. Ruudun I:1 eteläreunassa pieni pyöreähkö hiililäiskä, halkaisijaltaan n. 5 sm; se tuli näkyville n. 25 cm syvältä ja oli vahvuudeltaan n. 10 sm. - 2 Ruudun II:1 koillispäässä pieni pyöreähkö hiililäiskä, samanlainen kuin ruudussa I:1, halkaisijaltaan n. 5 sm. Se ilmestyi näkyville jotakuinkin samassa syvyydessä kuin edellinenkin ja oli samanpaksuinenkin. - 3. kivetön nuotion reuna (hiililäiskä) ruudussa II:5 hiekkakuopan reunalla; sen pohja ulottui n. 40 sm syvälle maanpinnalta. Suurin osa k.o. nuotiosta on touthunut hiekanotossa. - 4. Pieni pyöreähkö hiililäiskä jokseenkin keskellä ruutua III:4 halkaisijaltaan n.

10 sm; tuli näkyville n. 10 sm syvyydessä ja oli n. 10 sm vahva. - 5. Pieni punamultaläiskä ruudun IV:1 itäreunassa. Se tuli näkyviin n. 9 sm syvyydessä ja oli vain n. 2-3 sm vahva. - 6. Pieni hiililäiskä ruudussa V:4; halkaisijaltaan n. 20/30 sm ja vahvuudelta n. 10/15 sm; tuli näkyville n. 20 sm syvyydessä. - 7. Kapea, pitkäkäs hiililäiskä ruudun IX:3 itäreunalla. Se tuli näkyville n. 15 sm syvällä, oli noin mterin pituinen ja n. 30 sm leveä sekä n. 10 sm paksu. - 8. Hajonnut tulisija jokseenkin keskellä ruutua X:3. Siinä oli hiukan nokea ja hiiltä sekä jokunen palanut kivi, hiekka oli sillä kohtaa punaisempaa kuin ympärillä. Sen pohjaosassa oli 1 pala varhaista kampakeramiiikkaa, tyyliä I:2 (vrt. 13649:91). Muodoltaan tulisija oli pyöreähkö, halkaisija n. 1 m, ja poikkileikkaukseltaan patamainen, suurin vahvuus n. 30 sm. Sen yläpinta tuli näkyviin n. 10 sm syvyydessä. - 9. Pitkänsoikea, suhteellisen kapea hiililäiskä ruudussa XIV:1, sen länsireunassa; pituus n. 125 sm, leveys n. 45 sm ja paksuus n. 12 sm; tuli näkyville n. 20 sm syvällä. - 10. Ruudun XVI:1 pohjoisreunassa pieni soikeahko hiililäiskä n. 20 sm syvällä; pituus n. 75 sm ja vahvuus n. 5 sm. - 11. Ruudun XVII:1 itäreunassa - profiilissa patamainen - nokimaakuoppa; tuli näkyville n. 45 sm syvällä ja ulottui n. 82 sm syvälle. - 12. Poikkileikkaukseltaan syvän patamainen hiililäiskä ruudun XX:1 länsireunan ja hiekkakuopan reunan välissä; enin osa siitä tuhoutunut hiekan ajossa. Tuli näkyville n. 20 sm syvällä ja ulottui n. 40 sm syvälle. - 13. Ellipsin muotoinen hiililäiskä ruutujen XX:1 ja XXI:1

rajalla; suuruus n. 1.5 x 0.5 m, paksuus n. 20 sm; tuli näkyville n. 20 sm syvällä. - 14. Hajonnut tulisija ruudun XX:1 keskivaiheilla. Siinä oli hiiltä, nokea, punaiseksi palanutta hiekkaa ja muruksi palaneita kiviä sekä runsaanlaisesti palaneita luunsiruja (osa n:oa 13649:123). Se tuli näkyville n. 15 sm syvällä, oli muodoltaan pyöreähkö, halkaisija n. 75 sm, ja poikkilaikkaukseltaan patamainen; suurin vahvuus n. 30 sm. - 15. Tulisija ruudun XXIX:4 kaakkoiskulmassa. Muodoltaan se oli pyöreähkö, halkaisija n. 1 m, poikkilaikkaukseltaan jyrkän patamainen, suurin paksuus n. 50 sm. Se tuli näkyville n. 18 sm syvällä ja ulottui n. 30 sm syvemmälle kuin ruudun tavallinen kulttuurikerros. Siinä oli hiiltä, nokea ja pahoin palaneita kiviä sekä runsaanlaisesti keramiikkaa, vanhempaa varsinaista kampakeramiikkaa (II:1) (enin osa n:ista 13649:296-299). K.o. palat ovat kaikki samasta astiasta, joka nähtävästi on ollut kuumavesi- tai keittoastia; astian palat olivat näet isoksi osaksi keskellä tulisijaa, jonka keskusta oli kivetön. Tulisijan palaneet kivet olivat enimmäkseen astian ympärillä. - 16. Ruutujen XXIV:1-2 rajalla pieni noki- ja hiililäiskä.

Irrallisia löydöksiä kertyi 304 luettelonumeroa. Niiden jakaantuminen ruuduttain ilmenee liitteestä 5, missä yksi merkki yleensä vastaa yhtä esinettä, kvartsi-iskenäistä, saviastianpalasta tai palanutta luunsirua, lukuunottamatta tiheälöytöisiä ruutuja, joihin oli mahdotonta sijoittaa niin suurta merkkimäärää kuin löydökset olisivat edellyttäneet. Saviastiain muruja ei myöskään tuosta syystä ole huomioitu. Löydösluettelo on suunnilleen seu-

raavanlainen, jolloin mukaan on luettu myöskin ennen kai-
vausta poimitut ja koekuopista talteen otetut:

saviastian palasia, tyyliä I:2	n. 714 (+muruja)	
"- "- ; tyyliä II:1-2	n. 2570 (+ ")	
"- "- ; asbestikeram.	13	
"- "- ; nuorakeram.	4	3.301kpl
savi-idolien (?) kappaleita		2 "
palanutta tai poltettua savea		6 "
teelmiä tai keskentekoisia kivilajiesineitä		2 "
hiottujen kiviaseiden sirpaleita		1 "
hiontakivien kappaleita		4 "
iskukiviä (kvartssia)		1 "
kivilaji-iskennäisiä		7 "
limsiöesineitä		1 "
limsiöiskennäisiä		10 "
kvartsiesineitä, joukossa epävarmojakin		34 "
käyttäjälkisiä kvartsi-iskennäisiä		8 "
iskentäjälkisiä kvartsi-iskennäisiä		3 "
kvartsisäleiden katkelmia		6 "
kvartsi-iskennäisiä		458 "
palaneita luunsiruja		466 "
hiiltä		

Eri keramiikkatyylien levinneisyys ja jakaantuminen ilmenee liitteistä 4 ja 5. Kuten löydösten levinneisyyskartasta (liite 5) selviää tuli kivikautisen kulttuurikerroksen alaraja jokseenkin tarkoin selville. Kaivausalueen eteläpuolelta tehdyistä koekuopista XXXI - LX (liite 4) löytyi vain yhdestä, kuopasta XXXII (liite 5), yksi kvartsi-iskennäinen; toiset olivat löydöttömiä. Maanlaatu oli kuopissa XXXI - XXXVIII kivetöntä, hienoa hiekkaa, värittään kellertävää; kuopissa XXXIX - XLV hietaa tai hiesua (kuopassa XLII kauniin punaista ja keltaista, kuopassa XLIII kauniin keltaista, kuopassa XLIV punaista, kuopassa

XLV punakeltaista); kuopissa XLVI - XLVII savimaista hiesua; kuopassa XLVIII oli humuksen alla ohut hiekkakerros ja sen alla heita tai hiesukerros; kuopassa XLIX oli humuksen alla oleva hiekkakerros paksumpi kuin edellisessä kuopassa; kuopassa L ja LI oli humuksen alla hiekka; kuopassa LII heikkakerros taas oheni ja oli ohutta kuopissa LIII - LVI; kuopassa LVII oli ohuen humuksen alla perin ohut hiekkakerros ja sen alla savihiesu; kuopissa LVIII - LVIX oli turpeen alla savimainen maa ja kuopassa LX suomaa turpeineen ja liejuineen.

Mitä tulee eri keramiikkalautujen levinneisyyteen huomattakoon, että nuorempaa varhaista kampakeramiikkaa (tyyliä I:2) esiintyi rinteessä ylempänä kuin tyypillistä kampakeramiikkaa. Ruudusta IX:l tavattu tyypillisen kampakeramiikan pala (13649:78) oli kulttuurikerroksen yläpinnalla, n. 10 sm ylempänä kuin samasta ruudusta talteen saadut varhaiskampakeraamiset saviastian palaset (13649:77). Ruudusta XIX:b talteen saadut asbestikeramiikan palaset (13649:151) olivat kulttuurikerroksen pohjaosassa yhdessä tyylivaiheen II palasten kanssa, joita esiintyi pinnasta pohjaan asti. Samaten ruudussa XIX:l oli asbestikeraaminen pala (13649:109) aivan kulttuurikerroksen pohjassa. Tyylivaiheet II:1 ja II:2 esiintyivät rinnan, yhdessä samoissa ruuduissa, stratigrafisia eroja niiden välillä en saattanut panna merkille - niiden välinen ikäerohan onkin vähäinen. - Nuorakeramiikkaa saatiin kaivausalueelta talteen vain yksi pala, ruudusta XX:f (13649:242); sen stratigrafista suhdetta kampakeramiikkaan en huomannut - keksin palan vasta löydöksiä luetellessa-

ni. Kolme pientä nuorakeraamista saviastian murua (13649:309) ovat varsinaisen kaivausalueen ulkopuolelta, alemmalta ranta-terassilta kuin kampakeraamiset palaset (liite 4). Keksin ne, oikeammin kaksi niistä, sattumalta ^{aamiais} ~~päivällis~~tauon aikana kaatuneen kannon juurien välissä olevasta maasta. Paikalla suoritettu kaivaus oli tulokseton; löydöksiä saatiin vain 1 saviastian pala (13649:309 - isoin) ja yksi kvartsi-iskennäinen (13649:310). Maaperä oli hienoa hietaa, väriltään punertava.

Mitä tulee asbestikeramiikan ikään nyt tutkitulla asuinpaikalla, näyttää stratigrafisista löydöistä päätellen siltä kuin se olisi tyyli vaiheiden I:2 ja II:1 vaihdekauden ikäinen. Tyyllillisestihän pala 13649:109 liittyykin luontevasti paikalta tavattuun tyyli vaiheeseen I:2 nuorempaan asteeseen. Saman tapaista ornamenttia näkyy esiintyvän myös eräissä paloissa, esim. 13649:144, 152, jotka lähinnä lienevät tyyli vaiheeseen II:1 luettavia (?). Asbestikeraamisissa paloissa 13649:151 esiintyvä ornamentti erottuu vain heikosti, mutta muistuttaa kuitenkin palan 13649:109 (asbestikeramiikkaa) ornamenttia. Itse asiassahan tällainen kehityskulku onkin luonnollinen, sillä asbestin käyttö saviastian saven sekotusaineena alkaa jo, kuten tunnettua, tyyli vaiheeseen I:2 aikana.

Koekuopista saaduista löydöistä päätellen ulottuu kivikautinen kulttuurikerros ohuena maantien pohjoispuolelle Hämeen kylän kartanon metsään. Sieltä löytyi nimittäin, arviolta n. 10 m:n päästä maantien reunasta pohjoiseen, 2 varhaiskampakeraamista saviastian palaa tyyliä I:2 (13649:314). Kivikautisen asuinpaikan yläreuna on ilmeisesti siellä - mutta vähälöytöinen. Siellä olevan Hämeen kylän kartanon hiekkakuopan reunamat olivat löydöttömiä (k.o. hiekkakuoppa sijaitsee TVH:n hiekka-

kuopasta (pohjois)luoteeseen).

Kivikaudella asuttu alue jatkuu myös nyt tutkitulta alueelta itäänpäin: ei yhtenäisenä alueena vaan peäkköisenä. Sen sijaan TVH:n hiekkakuopan länsireunama on vähälöytöinen. Ilmeistä on, että pääosa kivikautista kulttuurikerrosta on hiekanajossa jo hävinnyt.

Suomalaisen peruskartan
~~Venäläisen topografikartan~~ mukaan sijaitsee nyt tutkitu asuinpaikka ~~14-12~~ ^{n. 20-25 m:n} sasenin korkeuskäyrillä ~~eli 30 m/~~ ^{en välissä} (29.82) ja 25.5 m (25.56) korkeudella. Varhaisen kampa-keramiikan rannaksi tulisi ~~ven. topografikartan~~ ^{peruskartan} ja pinta-profiilin (liite 4) mukaan ~~25.56~~ ^{21.5} m ja tyypillisen kampa-keramiikan n. ~~24.00~~ ^{21.00} m sekä nuorakeramiikan n. ~~23.00~~ ^{20.00} m edellyttäen, että liitteessä 4 asuinpaikan alapuolella olevan suon reuna on suunnilleen 10 sasenin käyrällä.

Helsingissä 7. päivänä joulukuuta 1954.

Ville Luho

Ville Luho

Luhon kirjaimet
18.3.1969 (koulunetoin arvot!)
V.L.

nTie

Voja

kaivausalue
I II III

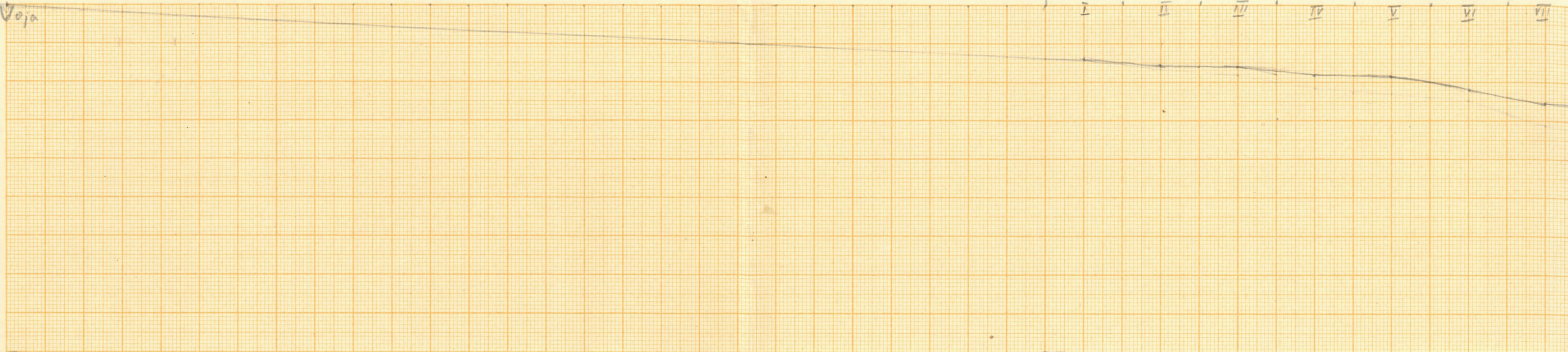
IV

V

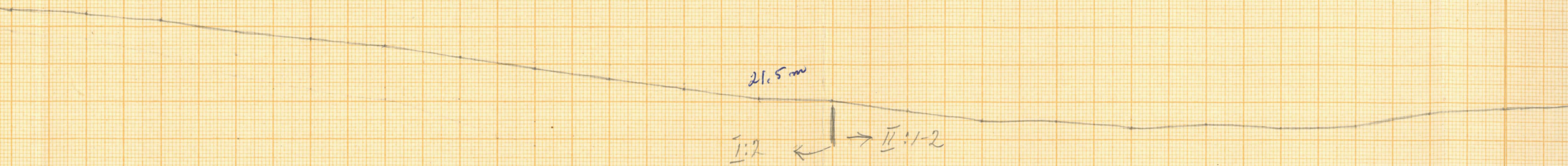
VI

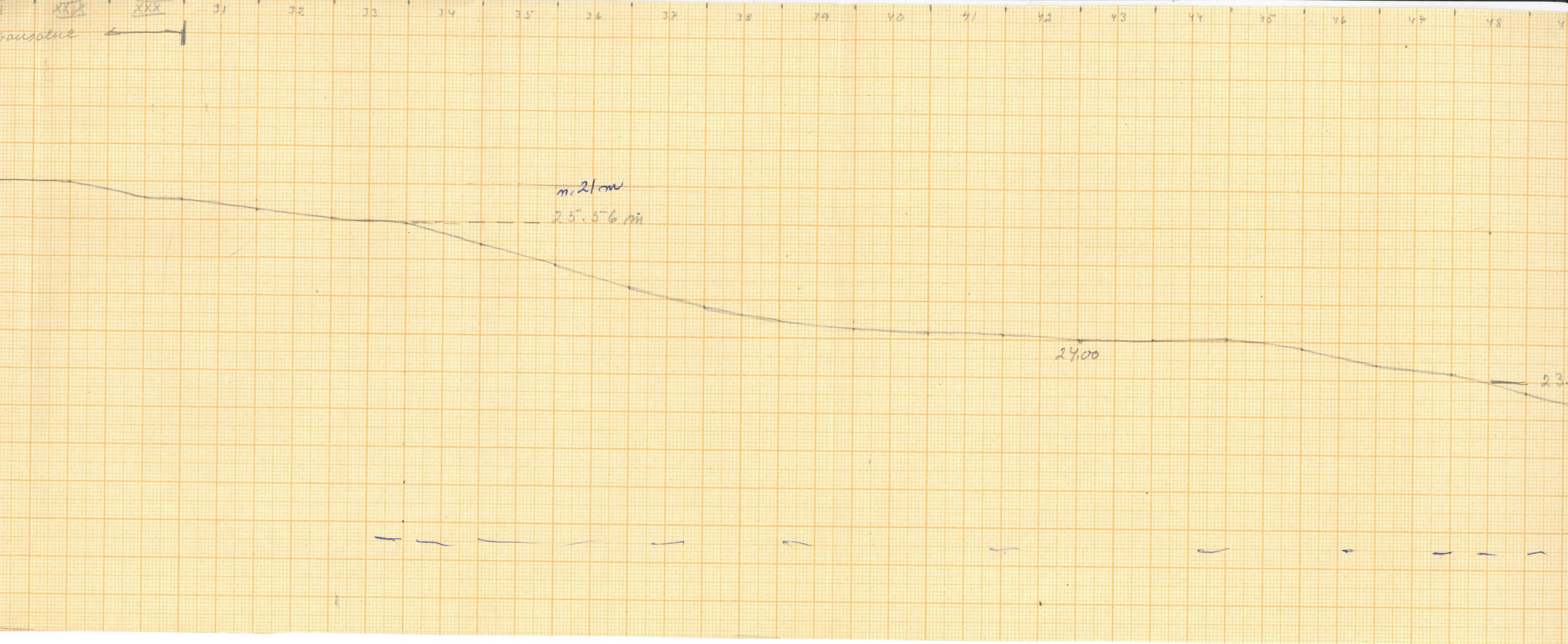
VII

N

VII VIII IX X XI XII XIII XIV XV XVI XVII XVIII XIX XX XXI XXII XXIII XXIV XXV XXVI XXVII XXVIII

absolute ←

31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48

m. 2/cm
25.5-6 m

2400

23

56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69

Elimäki, Hämeenkylä
Pinta profiili 1:100
(korkeus 1:50)

S

V. Luho 1954

Elimäki, Hämeenkylä,

Pintaprofiili 1:100
(korkeus 1:50)

V. Luho 1954

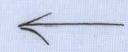
Maantie
Voja

→ kaivausalue → I · II · III · IV · V · VI

I:2 I:2 I:2 I:2

N

VII · VIII · IX · X · XI · XII · XIII · XIV · XV · XVI · XVII · XVIII · XIX · XX · XXI · XXII · XXIII · XXIV · XXV · XXVI · XXVII

I:2

I:2

I:2

I:2

I:2

$\frac{I:2}{II}$

II

arkesti-
keramiikkaa.

II

II

II

II

II

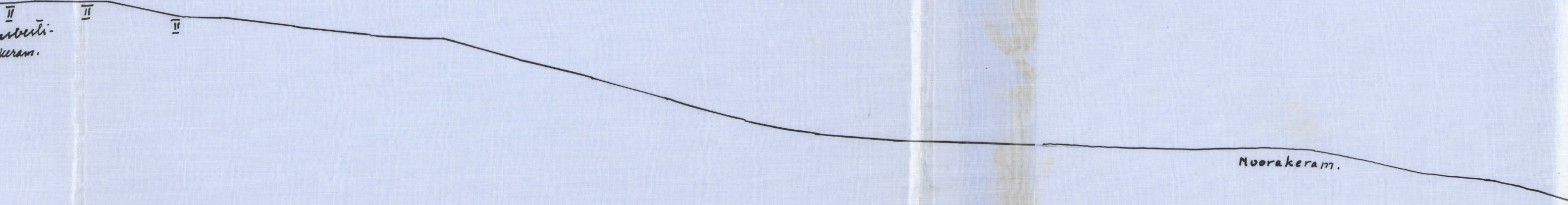
II

$\frac{II}{I:2}$

II

XXVIII · XXIX · XXX · XXXI · XXXII · XXXIII · XXXIV · XXXV · XXXVI · XXXVII · XXXVIII · XXXIX · XL · XLI · XLII · XLIII · XLIV · XLV · XLVI · XLVII · XLVIII

Kaivausalue ←

kerami-
keram.

Liite 4

Liittyy V. Luhoon kaivauksen
kertomukseen v:llä 1954.

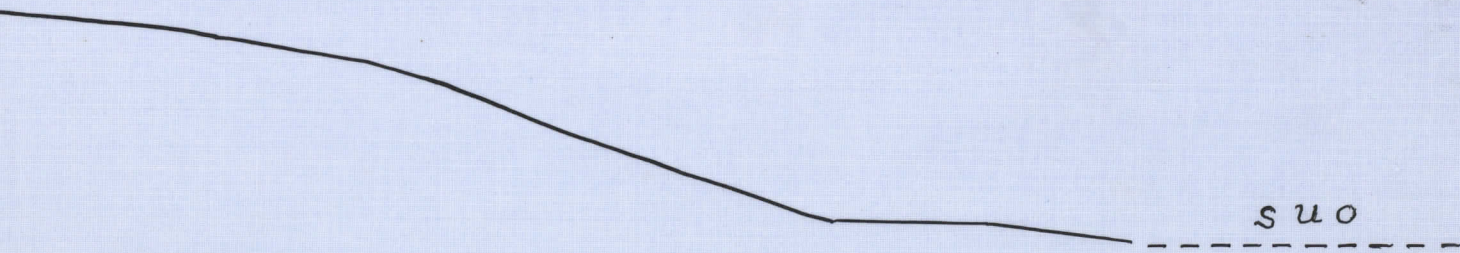
LIII · LIV · LV · LVI · LVII · LVIII · LVIX · LX ·

S

Elimäki, Hämeenkylä
Pintaprofiili 1:100
(korkeus 1:50)

I:2 nuorempaa varhaislämpökampania
II kypylästä kampania

V. Luho. 1954

Elimäki, Hämeenkylä, TVH:n sora kuoppa

laidosten levinneisyys 1:100

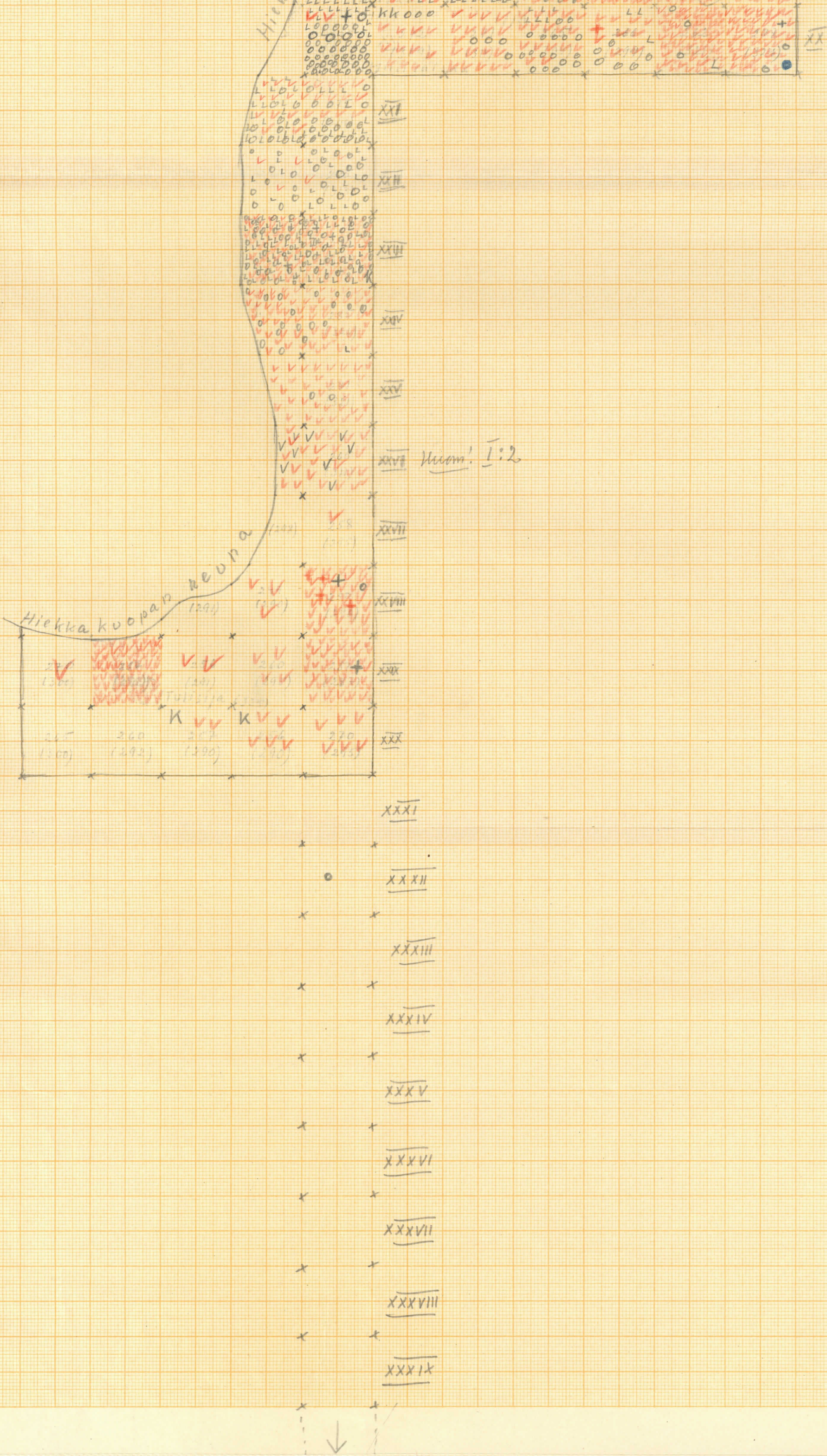
0 1 2 m

Piirt. V. Luho 1954

- V = saviastian pala, tyyhiä I:2
- K = kivi laji - iskennämainen tai ei
- O = kvaattielementti - iskennämainen
- H = hiiltä
- ∇ = saviastian pala, tyyhiä II
- L = leuan siru
- + = albeetti kera miililua
- + = limiä iskennämainen
- = omora kera miililua

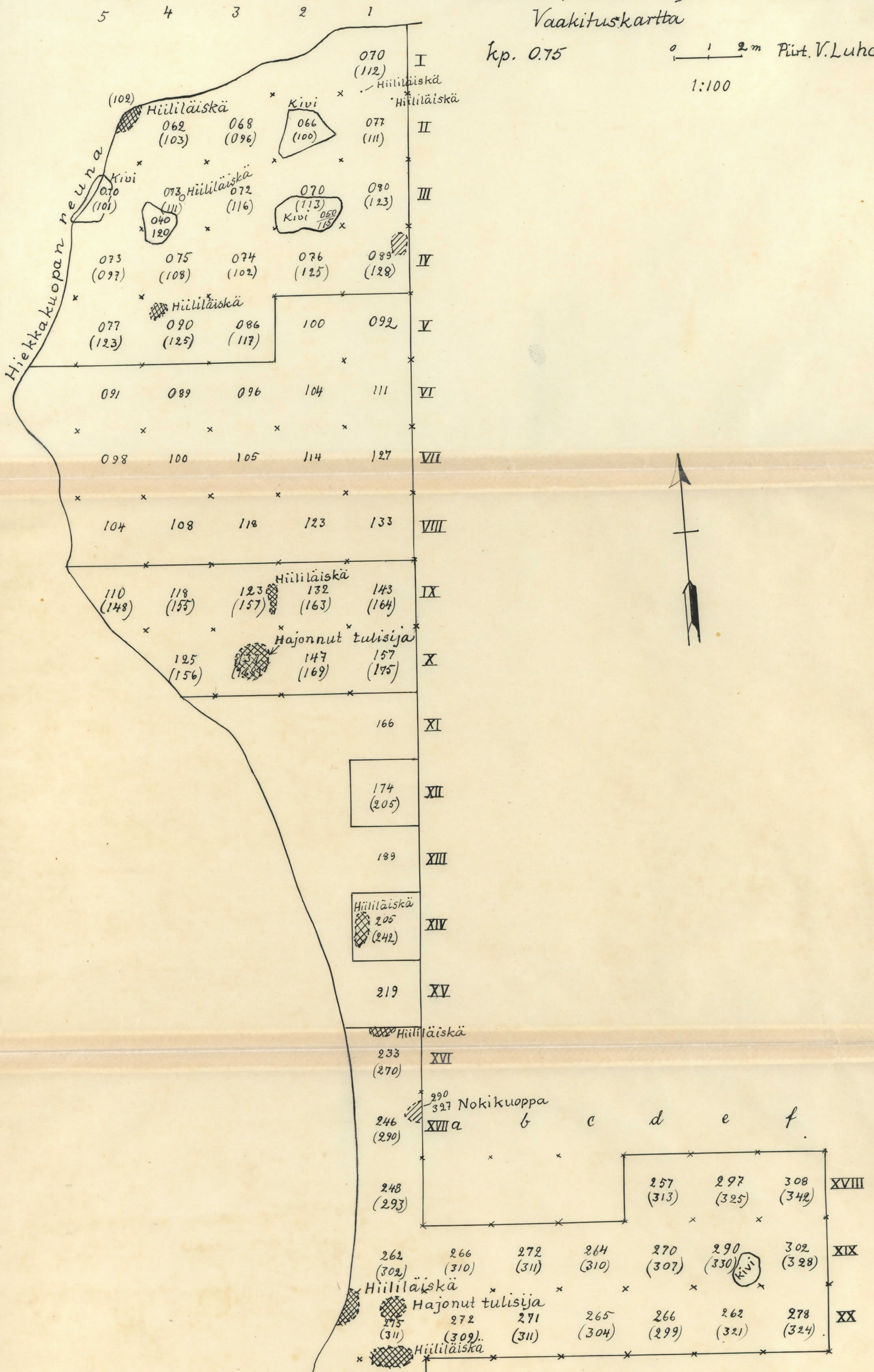
Oy Wulff Ab 1954

Elimäki, Hämeenkylä. T. V. H:n sorakuoppa,
Vaakituskartta

kp. 0.75

0 1 2 m Pilt. V. Luho 1954
1:100

Hiililäiskä

233
(270)

XVI

290
327 Nokikuoppa

246
(290)

XVII a b c d e f

248
(293)

257 (313) 297 (325) 308 (342)

XVIII

262
(302)

266
(310)

272
(311)

264
(310)

270
(307)

290
(330) **kiwi**

302
(328)

XIX

Hiililäiskä

Hajonut tulisija

275
(311)

272
(309)

271
(311)

265
(304)

266
(299)

262
(321)

278
(324)

XX

Hiililäiskä

275
(314)

XXI

285
(313)

XXII

280
(320)

XXIII

285
(326)

XXIV

281
(321)

XXV

265
(311)

XXVI

258
(295)

XXVII

249
(290)

XXVIII

Hiekka kuopan reuna

270
(300)

257
(295)

256
(291)

260
(290)

251
(287)

XXIX

Tulisija (325)

265
(300)

260
(292)

257
(290)

256
(290)

270
(295)

XXX

F. 17913

F. 17914

Kuva 1. - TVH:n hiekkakuoppa valokuvattu pohjoisesta, maantien puoleiselta puolelta etelään (eteläkaunaa). ennen kaivamista. Runsaan löydösalue, missä kaivaus suoritettiin, kuopan itäreunalla, kuvassa vasemmalla.

Kuva 2. - TVH:n hiekkakuoppa valokuvattu suunnitellun etelästä pohjoiseen ennen kaivamista. Kaivaus suoritettiin kuopan itäreunalla, kuvassa oikealla.

F. 17915

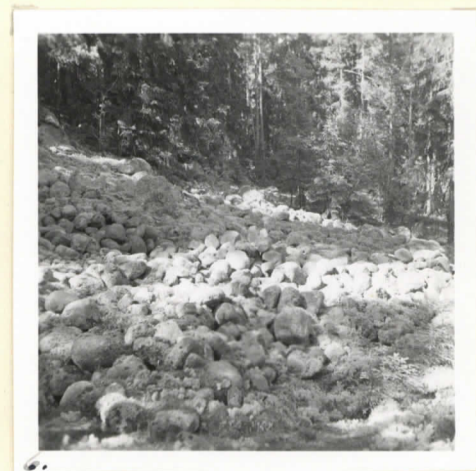
F. 17916

Kuva 3. - TVH:n hiekkakuoppa. Kaivausalueella etelästä päin kuvattuna.

Kuva 4. - TVH:n hiekkakuoppa. Kaivausalueella etelästä päin kuvattuna.

F. 17917

F. 17918

Kuva 5. - Ranta kivihilla Vainion talon metsästä aavin rakennuksesta itään (itäkoillisuuteen), n. 25.5 m:n korkeudella.

Kuva 6. - Ranta kivihilla Vainion talon metsästä, n. 25.5 m:n korkeudella.